

Kouluarvioinnit tulivat julkisiksi

Journalismin tehtävänä on kertoa yleisölle olennaisista asioista

Olli Kemppainen

Journalismin tehtävänä on kertoa suurelle yleisölle sitä koskevista olennaisista asioista. Kun toimittaja törmää esimerkiksi siihen, että kouluja on arvioitu, mutta arviointien tuloksia ei anneta julki, hän tuntee olevansa uutisen jäljillä. Suomen Tietotoimiston toimittajan alullepaneman prosessin seurauksena korkein hallinto-oikeus päätti toukokuun alussa, että kouluarvioinnit ovat julkisia.

Erilainen arviointitieto kertoo usein uutta ja yllättävääkin tietoa yhteiskunnan eri osa-alueilta ja on siksi tiedotusvälineiden kiinnostuksen kohteena. Tiedotusvälineet ovat valmiita myös selvittämään juurta jaksain arviointitiedon julkisuuden.

Suomen Tietotoimiston uutisissa joku arvioi jotakin päivittäin. Aina ei tietenkään ole kyse määritelmällisesti arviointitiedosta vaan usein joltakin asiantuntijalta pyydetyistä näkemyksistä johonkin kysymykseen. Toimittajalle ei riitä, että hän välittää vain faktoja, vaikkapa tutkimusten tuloksia sellaisenaan. Ne pitää pystyä tulkitsemaan niin, että suuri yleisö pystyy ymmärtämään mistä on kyse. Toimittaja tarvitsee yhtäältä asiantuntijaa omaksi tulkikseen, kertomaan hänelle, mistä on kyse. Toisaalta toimittaja tarvitsee asiantuntijaa sanojaksi, asiantuntijan nimeä ja titteä sanotun vakuudeksi. STT:n uutisoinnissa on kerrottu kouluarvioinneista, ympäristövaikutusten arvioinneista ja erilaisista sosiaali- ja terveysalan arvioinneista. Vuonna 2002 alkoi taistelu kouluarviointien julkisuudesta.

JULKISUUSLAIN TESTAAMISTA

STT:n toimittaja Minna Holopainen pyysi vuonna 2002 Opetushallituksesta kouluarviointeihin liittyviä diaariotietoja ja asiakirjoja. Opetus-

hallitus kieltäytyi antamasta niitä, koska katsoi, ettei julkisuuslaki koske niitä. Perusteena oli se, että asiakirjat oli laadittu kuntien toimeksiantonosta.

Toimittaja yritti toista tietä: Hän pyysi Vantaan kaupungilta koulukohtaisia tuloksia kuudesluokkalaisten oppimaan oppimisen arvioinneista, lukioiden ja peruskoulujen kouluviihtyvyyssarvioinneista ja Stakesin tekemien kouluterveyystutkimusten raporteista. Vantaan opetuslautakunta hylkäsi pyynnön.

Toimittaja ei hellittänyt, vaan kanteli Opetushallituksen päätöksestä oikeuskanslerille ja valitti siitä sekä Vantaan opetuslautakunnan päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Oikeuskanslerin mukaan Opetushallituksella ei ollut perusteita salata oppimistulosarviointeja koskevia diaariotietoja. Hallinto-oikeus puolestaan totesi vuonna 2003, että kouluarviointien tulokset ovat julkista tietoa, mutta Opetushallituksen ei tarvitse niitä antaa, vaan Vantaan kaupungin. Myöskään Vantaa ei hellittänyt. Kaupunki valitti korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

TIEDOTUSVÄLINE PUNNITSEE MIKÄ TÄRKEÄÄ

KHO antoi ennakkopäätöksensä toukokuun alussa 2005. Se määräsi Vantaan raportit julkisiksi ja samalla muiden kuntien vastaavat raportit tulivat myös julkisiksi. STT:n toimittaja oli valittanut myös Helsingin kaupungin ratkaisuisista evästä tiedot.

Tiedotusvälineiden kannalta päätöksellä oli suuri merkitys. KHO otti kantaa siihen, minkälaiset asiakirjat ovat julkisia ja asettui julkisuuden puolelle.

Opetuspiireissä on katsottu, että koulujen asettaminen julkisuudessa paremmuusjärjestykseen ei ole oikein. Tiedotusvälineenä olemme pohtineet asiaa ja päätyneet siihen, että lukijoiden, tässä tapauksessa erityisesti lasten vanhempien oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista painaa harkinnassa enemmän kuin halu suojella heitä ja heidän lapsiaan samaisen tiedon aiheuttamilta reaktioilta.

Vältämme antamasta uutisoinnissamme sellaista kuvaa, että koulun menestys jossakin arvioinneissa antaisi yleispätevän kuvan sen

hyvyydestä tai huonoudesta, ja luotamme suomalaisen yleisön kykyyn arvioida yksittäisten mitausten merkitystä.

Valitusten ja kanteluiden tekeminen ei ole Suomen Tietotoimiston päivittäinen tapa tehdä uutishankintaa. Ei voida lähteä siitä, että suurta yleisöä kiinnostavaa, uutta ja ehkä yllättävääkin tietoa haetaan usean vuoden oikeusprosessilla. Arviointiedonkin tuottajien ja tilaajien olisi ja alunpitäen valmistauduttava siihen, että saadut tulokset saattavat kiinnostaa julkista sanaa.